

קריאת פרשת פרה דאורייתא או דרבנן

תנן (מגילה כט.): ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים כו', בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החודש הזה לכם. ובגמרא (ל): תנו רבנן, איזו היא שבת שלישית, כל שסמוכה לפורים מאחריה. איתמר רבי חמא ברבי חנינא אמר, שבת הסמוכה לר"ח ניסן. ולא פליגי, הא דאיקלע ר"ח ניסן בשבת [-] ולא הוצרכו להקדים פרשת החודש בשבת קודם, קורין פרשת פרה בשבת הסמוכה לר"ח ניסן], הא דאיקלע באמצע שבת [-] והוצרכו להקדים פרשת החודש לשבת שלפניה, הוזקקנו להקדים פרשת פרה לשבת שלפני שבת זו, שהיא סמוכה לפורים מאחריה. רש"י.

וכן פסק השו"ע (סימן תרפה ס"ג): בשבת שלישית שהיא ט"ו באדר מפסיקין, ובשבת רביעית שהיא כ"ב לאדר מוציאין שני ספרים, באחד קורא פרשת השבוע, ובשני קורא פרשת פרה. ומפטיה, 'וזרקתי עליכם מים טהורים'. עוד כתב השו"ע (ס"ז): יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקרוא מדאורייתא. לפיכך בני הישובים שאין להם מנין, צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבתות הללו, כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא.

ובמגן אברהם הביא שבשל"ה האריך לצדד שפרשת פרה אינה דאורייתא, ושכ"כ הב"ח, וכן משמע בתשובת מהרי"ל (סימנים קפב וקסז) שלא הזכיר אלא פרשת זכור שהיא מדאורייתא, ומשמע שפרשת פרה אינה מדאורייתא. וכן בתרומת הדשן (סימן קח) הביא מהרא"ש (ברכות פ"ז סימן כ) שכתב שעשה מדאורייתא לקרות פרשת זכור, ולא הזכיר פרשת פרה. ועוד הביא שבתוספות שאנך כתבו שאין שום קריאה דאורייתא, רק פרשת זכור.

גירסת דפוס ונציה שהיתה לפני התרומת הדשן והבית יוסף

למדנו שדעת רוב הראשונים והפוסקים שאין קריאת פרשת פרה מדאורייתא. ודעה זו שציין לה השו"ע, מובאת בתרומת הדשן שם בשם תוספות הקצרות בברכות פרק שני. וכוונתו לדברי התוספות בברכות (יג. ד"ה בלשון) על נידון הגמרא שם אם 'כל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה או בכל לשון נאמרה', והביאו התוספות פירוש רש"י (מגילה יז): דהיינו לענין קריאה בתורה. ותמהו התוספות שהרי עזרא הוא שתקן קריאת התורה, ובגמרא שם מבואר שילפינן מפסוקים שקריאת שמע אינה ככל התורה לענין זה.

ויישבו התוספות: ויש לומר דמייירי בפרשיות המחוייבין לקרות דאורייתא כמו בפרשת זכור. אי נמי מקרא ביכורים ווידוי מעשר וכו', עכ"ל. הרי שלא הזכירו התוספות בדבריהם אלא פרשת זכור ולא פרשת פרה אדומה. וכן העיר הגר"א בביאורו (סקכ"ב): בתוספות שלפנינו ליתא, לא בברכות ולא במגילה... ונוסחא משובשת נזדמנה לו, ע"כ.

ואמנם נוסחה זו נדפסה בדפוס ונציה, שם לשון התוספות: דמייירי בפרשיות המחוייבין לקרות דאורייתא, כמו פרשת זכור ופרשת פרה אדומה, עכ"ל. הרי להדיא כדברי התרומת הדשן. וכ"כ במחצית השקל שכן היתה הגירסה לפני התרומת הדשן, ומה שנמחק לפנינו הוא ע"פ המהרש"ל.

ובתרומת הדשן כתב לפי זה שיש להיזהר לקרות פרשת זכור בעשרה, אלא שהעולם לא זהירי בהכי. ולכאורה לפי זה הוא הדין פרשת פרה יש להיזהר לקרותה בעשרה לצאת ידי דעת התוספות. וכתב המגן אברהם ליישב מנהג העולם במה שאין מקפידים לעשות כן בפרשת פרה, לפי שסבירא להו דלא הוי מדאורייתא, דבאמת אין טעם בקריאתה מדאורייתא, וגם לא ידענא היכא רמיזא. והוסיף שם שנראה שהגירסה הנכונה בדברי התוספות היא כמו שכתב שם הרשב"א (ברכות יג. ד"ה לימא): והקשו, שלא מצינו קריאת ספר תורה מן התורה, אלא אם כן יאמר רש"י שתהא קריאת הפרשיות, כגון פרשת פרה ופרשת זכור וכיו"ב, מן התורה.

וביאר המחצית השקל שלפי זה אף התוספות אין דעתם שפרשיות אלו מדאורייתא, אלא שכתבו כן להליץ בעד רש"י. ואפשר שאף רש"י לא סבירא ליה כן, ויש לו תירוץ אחר על קושיית התוספות. ולפי זה נמצא שאין כל מקור ודעה כזו בדברי הראשונים, וכולי עלמא מודו שאין פרשת פרה מדאורייתא. ואמנם כגירסת התרומת הדשן בתוספות כן היתה הגירסה גם לפני הבית יוסף. וכ"כ בדעת התוספות, התוספות רא"ש (ברכות יג.), תוספות ר"י החסיד (שם) והריטב"א (מגילה יז):.

סברת הכלבו והרוקח שמדין שואלים ודורשים קודם הפסח קוראים באזהרת תומאה

והנה לדעת כל הני, הסוברים שכן דעת התוספות שחייב קריאת פרשת פרה מדאורייתא הוא, שומה עלינו לבאר טעמה ומקור דינה, וכמו שתמה המג"א שאינו רואה טעם בקריאתה וגם אינו יודע היכן רמוז חיוב קריאתה.

ורש"י (מגילה כט. ד"ה פרה) ביאר עניין קריאת פרה אדומה: להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה. וכעין זה הביא (ד"ה ברביעית) בשם הירושלמי (מגילה פ"ג ה"ה): אמר רבי חמא, בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה. ומפני מה הקדימוה, שהיא טהרתן של ישראל. וברוקח (סימן רמא) ובכלבו (סימן מו) פירשו שהוא מדין שואלים ודורשים בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח. אמנם לפי זה יש להעיר מדוע סומכים פרשת פרה לפרשת החודש, וכמו שפירש רש"י (ל. ד"ה הא): לסמוך אזהרת תומאים לפסח. והלא אדברה ראוי להקדים האזהרה מיד עם תחילת שלושים יום שקודם הפסח, ויל"ע.

קריאת

פרשת

פרה -

מקורה

ועניינה

יום שלישי ט שבת

מגילה דף ל

ה3636ות

a8843414@gmail.com

ואמנם לפי דברי רש"י, אכן עצם הדין לשאול ולדרוש קודם הפסח שלושים יום הוא מדאורייתא, וכדרשת הגמרא בפסחים (ד:). אך כבר נתבאר במק"א שדעת הרבה ראשונים שלא נאמר בדין זה חיוב לדרוש בציבור בהלכות הפסח, אלא רק שתלמיד השואל בהלכות הפסח חשוב 'שואל כענין'. ואף לדעת המפרשים שבכלל דין 'שואלין ודורשי' לדרוש בציבור בהלכות הפסח, הרי יכולים לצאת ידי חובת דין זה בקריאת ההלכות, ומהיכי תיתי לחייב בציבור קריאת פרשה, ובפרט שאין זו פרשת הפסח כי אם אזהרת טמאים שלא יימנעו מעשיית הפסח.

טעמו של המלבי"ם שרומזים לחטא העגל שלא לספר בגנות ישראל

טעם מחודש לדין קריאת פרה מצאנו בדברי המלבי"ם (ארצות החיים, ארץ יהודה, או"ח סימן א סק"ד), שם מבאר המלבי"ם שבקריאת פרשת פרה מקיימים מצוות זכירת מעשה העגל, וככתוב (דברים ט ז) 'זכור את אשר הקצפת את ה' אלוקיך במדבר'.

ובאמת המגן אברהם (סימן ס סק"ב) כתב: וצריך טעם למה תקנו לקרות פרשת עמלק, מה שלא תקנו בזכירות אחרים. ויישב: ויש לומר, דמן התורה יש לנו חג עצרת [- לזכרון מתן תורה], והוא הדין שבת [- לזכרון יום השבת]. ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו, מפני שהיא גנותו של ישראל, עב"ל. על פי זה כתב המלבי"ם כי מאחר ולא רצו לתקן לקרות גוף פרשת מעשה העגל, שכן גנותו של ישראל היא, לכן תקנו עב"פ לקרות פרשת פרה, שכל מעשיה מכוונים כנגד מעשה העגל. וכמו שהביא רש"י (במדבר יט כב) מיסודו של רבי משה הדרשן, וכמו שכתבו חז"ל: תבוא האם ותקנח צואת בנה.

ובשו"ת דובב מישרים (ח"ב סימן מג אות ב) הביא קושיית השואל שם על מה שכתב המג"א שלא תקנו קריאת פרשת העגל מפני שהוא גנותו של ישראל. והקשה לו מדברי הגמרא במגילה (כה:): שם מבואר שמעשה העגל נקרא ומתרגם, משום דנח להם לישראל שתהיה להם כפרה. ואם כן מדוע לא נתקן קריאת פרשת העגל ותהיה להם כפרה בהכי.

ולחומר הקושיא יישב לו הדובב מישרים, דהנה הקשה המגן אברהם (סימן תרפה) על דעת התוספות שחיוב קריאת פרשת פרה הוא מן התורה, והתפלא המגן אברהם היכא רמיזא. ושמעתי ליישב דלכאורה גם פרשת העגל היה לנו לזכור, וכמו שהקשה המג"א, וכל הטעם שאין קוראין בה הוא כדי לא להזכיר גנותו של ישראל, ולכן קורין פרשת פרה כדי לכפר על מעשה עגל ובזה יוצאין ידי הזכירה דרך רמז.

ולפי זה הוסיף הדובב מישרים ליישב גם קושיית השואל על המגן אברהם, כי באמת אין סתירה בין מה שכתב המג"א שלא תקנו קריאת פרשת העגל ובין המבואר בגמרא במגילה דניחא להו בכפרה. שהרי לצורך כפרתן סגי במה שקוראים פרשת פרה, ובודאי שאם אפשר לכפר על חטאם בלא לספר בגנותו, כך עדיף, ושפיר ביאר המג"א שאין מזכירין עיקר הפרשה כדי שלא לספר בגנותו של ישראל.

דברי התורה תמימה כביאור המלבי"ם ותמיהת רבי יעקב קמינצקי

וכ"כ התורה תמימה (במדבר יט הערה קכה), וז"ל: וראינו להעיר כאן בסוף פרשה זו הערה אחת השייך לענין פרשה זו בכלל, ותכליתה לקיים דעת איזו מן הראשונים שכמעט נדחו מכל האחרונים כדברים שאין להם כל טעם ורמז וסברא. וזה הוא. עיין באו"ח סימן תרפ"ה ס"ז הובא דעה אחת דקריאת פרשת פרה הוי חיוב דאורייתא כמו פרשת זכור. ובמג"א בריש הסימן ובבאורי הגר"א ועוד אחרונים דחו זה מהלכה, מפני כי לא מצינו זה בשום מקום, וגם אין טעם ורמז לחיוב זה.

והנה בפסוק כ"ב הביא רש"י בשם מדרש אגדה, דכל ענין פרה אדומה, תכליתה ומטרתה, הוא לכפר על מעשה העגל. עיי"ש בכל פרט ופרט באריכות המצייר, מערכה מול מערכה, כל פרט שבעבודת הפרה כנגד ענין כמוהו במעשה עגל. ומצוות זכירת מעשה העגל היא מצות עשה כשאר המצוות, ממה דכתיב "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלוקיך במדבר" וגו'. וכתב המג"א (סימן ס סק"ב) דמה שלא תיקנו לקרות פרשה זו כמו פרשת זכירת עמלק, הוא מפני שיש בזה משום גנותו של ישראל. אבל באמת אין טעם זה מספיק לבטל מצות עשה דאורייתא, וגם מפורש אמרו במגילה (כה:): מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, ומפרש דאע"פ שיש בזה משום גנותו של ישראל, ניחא להו כי היכי דליהוי להו כפרה. וא"כ גם הכא נימא כן.

ולכן נראה לומר בצירוף סברת המגן אברהם, כי כדי לקיים מ"ע דזכירת העגל, ועם זה שלא לפרסם מפורש גנותו של ישראל [כשאפשר לקיים הענין בלא"ה] - תקנו לקרות פרשת פרה. ויוצא מזה דקריאת פרשה זו היא מדאורייתא, כמבואר. ומסיים התו"ת: והנה, אף אם נאמר שלא כיוונו הראשונים במה שפסקו דקריאת פרשת פרה הוי מדאורייתא להסברא שכתבנו, עב"ז נראים הדברים כדאי לאמרם.

ורבי יעקב קמינצקי בספרו אמת ליעקב (פרשת חוקת) הביא, ששמע שמדברי רש"י שפרה אדומה כפרה על חטא העגל יצא לנו מקור לקריאת פרשת פרה אדומה מן התורה. אבל כתב שיש לתמוה על זה הרבה, כי מדוע לא תקנו לקרוא מעשה העגל עצמו ולמה קוראים רק ברמז בעלמא. אמנם לפי מה שביארו התו"ת והדובב מישרים לא קשה מידי.

ביאור מן הגרי"י קניבסקי זצ"ל שהקריאה מדין 'והזרתם את בני' מטומאתם'

לסיום, נזכיר טעם נוסף אותו כתב מן הסטייפלער בספרו שיעורין של תורה (סוף הספר), ונדפס גם בספרו ברכת פרץ (פרשת חוקת). וזאת על פי הכתוב "והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם", אשר לפי פשוטו נאמר כאן ציווי לבית דין להפריש את בני ישראל מטומאת מקדש וקדשיו. ובזה נצטוו לקרות פרשת פרה, להזהיר את ישראל על הטומאה. ואף בזמן הזה שבעוונותינו הרבים חרב בית המקדש, מכל מקום מהרה יבנה בית המקדש.

"כי כדי לקיים מצות עשה דזכירת העגל, ועם זה שלא לפרסם גנותו של ישראל - תקנו לקרות פרשת פרה"

להנצחות והקדשות

נא לפנות למייל המערכת